

Niektoré poznatky z propagácie čistých kultúr vínnych kvasiniek

663.132
663.252.41

Ing. FEDOR MALÍK, CSc., Chemickotechnologická fakulta, SVŠT Bratislava

Pri štúdiu propagácie čistých kultúr vínnych kvasiniek sme dospeli k niektorým povšimnutiahodným poznatkom. Zaujímavé sa javia predovšetkým výsledky pokusov propagácie z namnoženej kvasničnej biomasy, namnoženej v podmienkach anaerobného batch-procesu. Spracovanie experimentálnych údajov tejto časti pokusov za použitia niektorých bioinžinierskych metodík, s dôrazom na grafické zobrazenie vzťahov poukazuje na skutočnosť, že rýchlosť rozmnožovania mikroorganizmov rastie len do určitej, v medziach prípadu maximálnej koncentrácie mikroorganizmov [Malík 1972].

Materiál a metodika

Vo vybraných kontinuálnych fermentáciách, ktoré predkladám, sme použili nasledovné dva kmene kvasiniek:

Saccharomyces bayanus Saccardo 1895

[Bratislava 0, V-10-25-4]

[pokús 1.]

Saccharomyces cerevisiae Hansen 1883

[Hliník 1, V-10-35-41]

[pokús 2.].

Uvádzané kmene kvasiniek sa rozmnožujú za aerobných podmienok pri optimálnej teplote 26–28 °C. V oboch fermentačných pokusoch sme používali jedinou živnú pôdu — hroznový mušt. Dávkovaná pôda, pripravená nariadením zahusteného hroznového muštu obsahovala: $S_1 = 23,44\%$ a $S_2 = 23,01\%$ cukru. Propagácie kvasničnej biomasy prebiehali za použitia 0,084 g/l média odpeňovacieho oleja Glanapon 1000 [Gross—Busetti 1968]. Experimenty propagácie kvasničnej biomasy, prebiehajúce na samonasávacom modeli fermentéra o objeme 30 litrov [Malík 1974], charakterizujú nasledovné parametre: konštantný objem fermentovaného média $V_1 = V_2 = 4,5\text{ l}$, prítoky média $F_1 = 0,15\text{ lh}^{-1}$, $F_2 = 0,17\text{ lh}^{-1}$ a zriedovacie rýchlosti $D_1 = 0,033\text{ h}^{-1}$ a $D_2 = 0,038\text{ h}^{-1}$.

Pre potreby vyhodnotenia pokusov sme riešili látkové

t (h)	S [g/100 ml]	P [obj. %]	X [g/100 ml]	ΔX	$\frac{dX}{dt}$
0	0	0	1,04	—	—
1	—	—	1,12	0,08	0,117
2	0,24	0,49	1,24	0,12	0,161
3	—	—	1,39	0,15	0,196
4	0,20	0,71	1,62	0,23	0,284
5	—	—	1,81	0,19	0,250
6	0,28	0,61	1,99	0,18	0,246
7	—	—	2,17	0,18	0,252
8	0,28	0,49	2,37	0,20	0,278
9	—	—	2,52	0,15	0,233
10	0,28	0,46	2,62	0,10	0,187
11	—	—	2,66	0,04	0,129
12	0,32	0,32	2,72	0,06	0,150
13	—	—	2,72	0	0,090
14	0,32	0,28	2,74	0,02	0,111
15	—	—	2,74	0	0,091
16	0,40	0,28	2,76	0,02	0,111

t (h)	S [g/100 ml]	P [obj. %]	X [g/100 ml]	ΔX	$\frac{dX}{dt}$
0	0	0	2,24	—	—
1	—	—	2,32	0,08	0,168
2	0,24	0,81	2,44	0,12	0,212
3	—	—	2,58	0,14	0,238
4	0,24	0,86	2,79	0,21	0,316
5	—	—	3,02	0,23	0,345
6	0,24	0,50	3,28	0,26	0,385
7	—	—	3,48	0,20	0,332
8	0,24	0,50	3,64	0,16	0,298
9	—	—	3,78	0,14	0,288
10	0,31	0,26	3,92	0,14	0,289
11	—	—	4,01	0,09	0,242
12	0,48	0,14	4,09	0,08	0,236
13	—	—	4,13	0,04	0,197
14	0,40	0,26	4,16	0,03	0,188
15	—	—	4,16	0	0,158
16	0,44	0,20	4,20	0,04	0,200

bilancie procesu a z nich určili vzťah pre výpočet rýchlosti rozmnožovania mikroorganizmov:

$$\frac{dX}{dt} = \Delta X + DX_n \quad (1)$$

pričom

$$\Delta X = X_n - X_0$$

Výsledky a diskusia

Priebeh uvádzaných pokusov je charakterizovaný rastúcou kvasničnou biomasou $[X]$, rastúcim a neskôr klesajúcim objemovým percentom alkoholu $[P]$ a približne konštantnou hladinou substrátu $[S]$. Vznik a prítomnosť alkoholu, signalizujúci nedostatočné aerobné prostredie, nás upozorňuje na jeho vplyv pri propagácii kvasničnej biomasy. Kolísanie objemového percenta alkoholu je spôsobené samonasávacím funkčným charakterom propagátora a pravdepodobne i jeho asimiláciou kvasinkami. Pokusy tejto časti boli vedené so zreteľom na uľahčenie úvahy, aby koncentrácia substrátu bola približne rovnaká.

Predpokladáme, že v oboch pokusoch prebiehajú vedľa seba dva procesy:

- proces rozmnožovania mikroorganizmov, spojený s procesom tvorby alkoholu,
- proces zriedzovania, čiže vyplavovania.

Ak uvažujeme látkovú bilanciu mikroorganizmov vo fermentačnom systéme, v ktorom neprebíha rozmnožovanie a ani tvorba alkoholu, ale len vyplavovanie, potom pre rýchlosť vyplavovania platí:

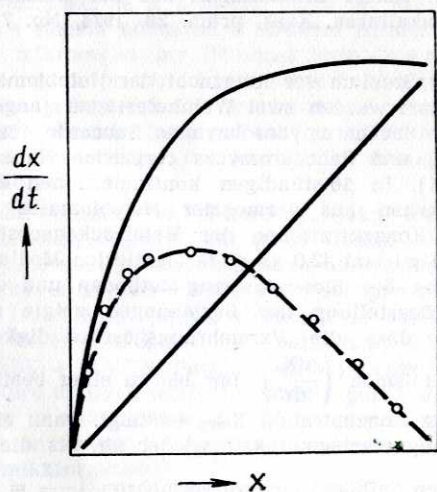
$$\frac{dX}{dt} = -\frac{F}{V} X \quad (2)$$

Rýchlosť rozmnožovania mikroorganizmov $\frac{dX}{dt}$ je úmerná koncentrácii mikroorganizmov a je ovplyvňovaná i inhibíciou tvoriaceho sa alkoholu. Zohľadniac vzťahy Egamberdieva a Jerusalemského (1968) môžeme preto písať:

$$\frac{dX}{dt} = \mu X = \mu_0 \cdot \frac{X}{P + k_p} \quad (3)$$

Z pohľadu na objemové percento alkoholu je zrejmé, že s ohľadom na nedostatočné aerobné podmienky, je tvorba alkoholu nezanedbateľným produktom životnej činnosti kvasiniek. Za predpokladu, že rýchlosť tvorby alkoholu je úmerná koncentrácii buniek, môžeme písať:

$$\frac{dP}{dt} = k X \quad (4)$$

Obr. 1. Grafické znázornenie všeobecnej závislosti (6)

$$\frac{dX}{dt} = \text{rýchlosť rozmnožovania,}$$

X = koncentrácia mikroorganizmov

Zohľadnením vzťahov (2) a (3) pre celkovú zmenu mikroorganizmov platí:

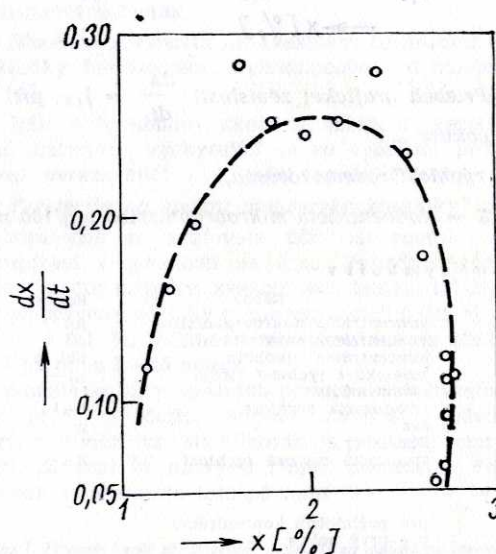
$$\frac{dX}{dt} = \frac{\mu_0 X}{P + k_p} - \frac{F}{V} X = X \left(\frac{\mu_0}{P + k_p} - \frac{F}{V} \right) = X \cdot \left(\frac{\mu_0}{kX + k_p} - \frac{F}{V} \right) \quad (5)$$

Úpravou vzťahu (5) dostávame:

$$\frac{dX}{dt} = \frac{\mu_0 X}{k'X + k_p} - \frac{F}{V} X \quad (6)$$

Oba členy všeobecnej závislosti (6) sme zakreslili do grafu (obr. 1.). Prvý člen závislosti je obdobný rovnici Michaelis-Mentenovej (Aiba et al. 1965) a jej grafickým obrazom je hyperbolická krivka. Tvar druhého člena je rovnicou priamky so smernicou F/V . Grafický rozdiel (Jurga 1958) je obrazom priebehu funkcie

$\frac{dX}{dt} = f(x)$, ktorá je na obr. 1 vyznačená čiarkovane.

Obr. 2. Priebeh grafickej závislosti $\frac{dX}{dt} = f(x)$ pri pokuse 1.

$\frac{dX}{dt}$ = rýchlosť rozmnožovania,

X = koncentrácia mikroorganizmov v g/100 ml

Priebeh tejto závislosti poukazuje na skutočnosť, že rýchlosť rozmnožovania mikroorganizmov rastie len do určitej, v medziach prípadu maximálnej koncentrácie (X_{max}). Potom rýchlosť rozmnožovania klesá a mikroorganizmy sa prestanú rozmnožovať ($\frac{dX}{dt} = 0$). Vychádzajúc zo vzťahu (6) vypočítali sme i hodnotu X_{max} :

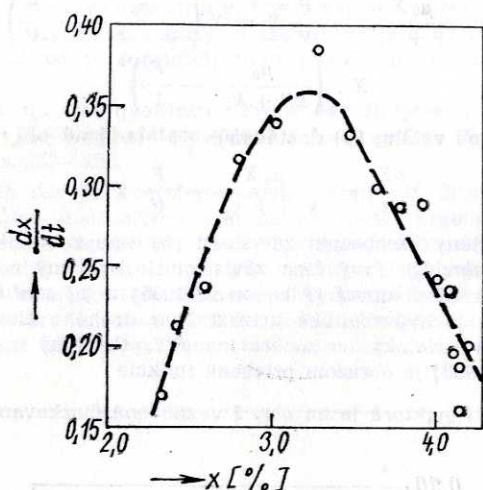
$$X_{max} = \left(\frac{\mu_0}{D} - k_p \right) \frac{1}{k'} \quad (7)$$

Z tohto pohľadu bude teraz zaujímavé vrátiť sa ku grafickým závislostiam $\frac{dX}{dt} = f(x)$ pri pokusoch 1. a 2.:

Z priebehu grafických závislostí na obr. 2 a obr. 3 je zrejme podobnosť s priebehom všeobecnej závislosti, vyplývajúcej zo vzťahu (6) na obr. 1. Výsledky našich experimentov sú teda dokladom tvrdenia, že rýchlosť rozmnožovania mikroorganizmov $\frac{dX}{dt}$ rastie len po určitú koncentráciu mikroorganizmov, ktorú sme označili ako maximálnu (X_{max}). Potom rýchlosť rozmnožovania

klesá [približne od ôsmej hodnoty fermentácie] a mikroorganizmy sa prestanú rozmnožovať.

Obr. 3. Priebeh grafickej závislosti $\frac{dX}{dt} = f(X)$ pri pokuse 2.

$\frac{dX}{dt}$ = rýchlosť rozmnožovania,

X = koncentrácia mikroorganizmov v g/100 ml

Zoznam symbolov

Symbol	Názov	Rozmer
X	koncentrácia mikroorganizmov	g/l
S	koncentrácia substrátu	g/l
P	koncentrácia alkoholu	obj. %
F	prietoková rýchlosť média	l h ⁻¹
V	objem média	l
D	zriedňovacia rýchlosť	h ⁻¹
t	čas	h
k, k'	konštanty	h
μ	špecifická rastová rýchlosť	h ⁻¹

Indexy

0	pre počiatočnú koncentráciu
1	pre prvý pokus
2	pre druhý pokus
n	pre konečnú koncentráciu
max	pre maximálnu koncentráciu
p	pre alkohol

Literatúra

- [1] AIBA, S., HUMPHREY, A. E., MILLIS, U. F.: Biochemical Engineering, Academic Press New York, 1965, s. 100
- [2] EGAMBERDIEV, N. B., JERUSALIMSKIJ N. D.: Studies of the continuous must fermentation processes with the yeast *Saccharomyces vini* (race Pr — 1) to produce dry wines, Continuous Cultivation of Microorganisms, Proceedings of the 4th Symposium held in Prague June 17–21 1968, Academia Praha 1969, s. 517–527
- [3] GROSS-BUSETTI Co.: Glanapon 1000 and Glanapon P-204, Gross-Busetti Co. 1170, Wien 1968 (prospekt)
- [4] JURGA, F.: Monografia a iné grafické metódy, SVTL Bratislava, 1958, s. 44
- [5] MALÍK, F.: Štúdium propagácie kvasničnej biomasy pre účely vinárskej technológie (kandidátska dizertačná práca), ČHf SVŠT Bratislava 1972, s. 171
- [6] MALÍK, F.: Štúdium propagácie čistých kultúr vínnych kvasiniek, Kvasný prům. 20, 1974, s. 32–34

Malík, F.: Niektoré poznatky z propagácie čistých kultúr vínnych kvasiniek. Kvas. prům. 20, 1974, č. 7, s. 156–158.

Pre štúdium propagácie kvasničnej biomasy na hroznomom mušte sme exploatovali dva kmene vínnych kvasiniek: *Saccharomyces bayanus* Saccardo 1895 (Bratislava 0) a *Saccharomyces cerevisiae* Hansen 1883 (Hliník 1). V 16hodinových kontinuálnych pokusoch propagácie z namnoženej kvasničnej biomasy sme dosiahli finálne koncentrácie kvasničnej sušiny: 27,6 g/l a 42,0 g/l fermentovaného média. Použitie bioinžinierskych metódik a grafické zobrazenie vzťahov poukázalo na skutočnosť, že rýchlosť rozmnožovania mikroorganizmov $\left(\frac{dX}{dt}\right)$

rastie len do určitej, maximálnej koncentrácie X_{max} . Rýchlosť rozmnožovania potom klesá a mikroorganizmy sa prestanú rozmnožovať $\left(\frac{dX}{dt} = 0\right)$. V práci sa uvádzajú i vzťahy pre výpočet rýchlosti rozmnožovania a vzťah, udávajúci hodnotu maximálnej koncentrácie mikroorganizmov.

Малик, Ф.: Опыт по разведению чистых культур винных дрожжей. Квас. прум. 20, 1974, № 7, стр. 156–158.

Для изучения процесса размножения дрожжей в виноградно-мусте были выбраны два штамма винных дрожжей: *Saccharomyces bayanus* Saccardo 1895 (Братислава 0) и *Saccharomyces cerevisiae* Hansen 1883 (Глиник 1). После 16 часов непрерывного размножения было получено: 27,6 г/л дрожжей (сухого вещества) и 42,0 г/л сброженной среды. Из расчетов и диаграмм видно, что скорость размножения микроорганизмов $\left(\frac{dX}{dt}\right)$ возрастает лишь до определенной максимальной концентрации (X_{max}), после чего она падает. Микроорганизмы перестают размножаться $\left(\frac{dX}{dt} = 0\right)$. В статье приведены формулы для расчета скорости размножения и максимальной концентрации микроорганизмов.

Malík, F.: Experience on the Propagation of Pure Cultures of Wine Yeast. Kvas. prům. 20, 1974, No. 7, pp. 156–158.

To study the propagation of biological mass of yeast in must the author selected two strains of wine yeast, viz.: *Saccharomyces bayanus* Saccardo 1895 (Bratislava 0) and *Saccharomyces cerevisiae* Hansen 1883 (Hliník 1). The yields after 16 hours of continuous propagation were: 27,6 g/l of dry yeast and 42,0 g/l of fermented medium. Detailed calculations and diagrams confirm that the propagation rate of microorganisms is rising $\left(\frac{dX}{dt}\right)$ only to a certain maximum concentration (X_{max}). Then the propagation rate starts to drop and microorganisms cease to multiply $\left(\frac{dX}{dt} = 0\right)$. The author presents formulae permitting to calculate the propagation rate and maximum concentration.

Malík, F.: Einige Erkenntnisse aus der Reinzucht der Weinhefenkulturen. Kvas. prům. 20, 1974, No. 7, S. 156–158.

Für das Studium der Reinzucht der Hefebiomasse auf Traubenmost wurden zwei Weinhefestämme angewendet und zwar *Saccharomyces bayanus* Saccardo 1895 (Bratislava 0) und *Saccharomyces cerevisiae* Hansen 1883 (Hliník 1). In 16-stündigen kontinuierlichen Propagationsversuchen aus vermehrter Hefebiomasse wurden folgende Konzentrationen der Hefetrockensubstanz erzielt: 27,6 g/l und 42,0 g/l d. fermentierten Mediums. Die Anwendung der Bioengineering-Methoden und die graphische Darstellung der Beziehungen zeigte auf die Tatsache, dass die Vermehrungsgeschwindigkeit der Mikroorganismen $\left(\frac{dX}{dt}\right)$ nur bis zu einer bestimmten, maximalen Konzentration X_{max} ansteigt. Dann sinkt die Vermehrungsgeschwindigkeit wieder ab, bis die Mikroorganismen aufhören sich zu vermehren. $\left(\frac{dX}{dt} = 0\right)$. In der Arbeit werden auch die Beziehungen für die Berechnung der Vermehrungsgeschwindigkeit und des Wertes der Maximalkonzentration der Mikroorganismen angeführt.